

Nr 260.

Av herr **Olsson, Olof**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av småskoleseminarierna m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av småskoleseminarierna m. m. framhålles, att »sedan förutsättningarna för ett förstatligande blivit fastställda och sedan de olika landstingen fått tillfälle taga ställning till ett sålunda av statsmakterna fattat principbeslut, torde lämpligen till omprövning upptagas frågan om en mera detaljerad plan för organisationens genomförande, seminariernas förläggning m. m., allt spörsmål, som torde böra föreläggas 1932 års riksdag.» Två av dessa detaljspörsmål synas emellertid departementschefen vara så utredda, att de kunna underställas redan innevarande års riksdag, nämligen de båda frågorna om utbildningstidens längd och seminarieklassernas storlek.

Majoriteten inom 1929 års seminariesakkunniga hade i den sistnämnda frågan föreslagit, att elevantalet i varje klassavdelning — med undantag för seminariet i Murjek — måtte bestämmas till högst 28, under framhållande av att detta med fördel låte sig göra, därest man samtidigt lade om den praktiska lärarutbildningen på sätt, som de sakkunniga rekommenderade.

I sitt utlåtande över de sakkunnigas betänkande anförde skolöverstyrelsen i fråga om elevantalet vid småskoleseminarierna följande:

»Med den erfarenhet överstyrelsen förvärvat rörande klassnumerärens inflytande på undervisningsresultatet, främst den praktiska lärarutbildningen, men jämväl med hänsyn till undervisningen i olika läro- och övningsämnen samt den synnerliga betydelsen av att övningskolan icke alltför starkt belastas med övningslektioner, kan överstyrelsen icke frånträda sin tidigare ståndpunkt i nu berörda avseende.

Vad småskoleseminarierna beträffar medgiva de sakkunniga, att deras undersökningar giva vid handen, att den nuvarande läroplanen medger ett större antal undervisningsövningar vid ett elevantal i klassen av 24 än med 28, och att erfarenheten givit stöd för den uppfattningen, att olägenheter framställa sig vid försök att med ett antal av 28—30 elever i seminariets klasser utöka elevernas lektionsmöjligheter. De sakkunnigas majoritet vill råda bot härför genom en sådan grundligare reform av undervisningsplanen,

som förut omnämnts, i syfte att ombilda småskoleseminarierna i riktningen, att seminariets allmänbildande uppgift komme att beskäras och den praktiska utbildningen stärkas. Det synes emellertid tvivelaktigt, om den plan för de praktiska undervisningsövningarnas väsentliga utökning, som de sakkunniga framlagt, utan synnerliga olägenheter låter sig genomföra. Redan hinder av praktisk art torde i åtskilliga fall möta med hänsyn till den föreslagna långt gående gruppuppdelningen både av seminarieklasserna och av övningsskolklasserna och dessa gruppers samtida verksamhet. Det är icke heller säkert, att föräldrar skola finnas villiga att sända sina barn till seminariernas småskolor, därest lärjungarna i dessa skulle bliva föremål för seminarieelevernas praktiska övningar under så otillfredsställande organisationsformer och en sådan intensitet, att undervisningsresultatet måste mycket ogynnsamt påverkas. Erfarenheten om de olägenheter, som vidlåda anordningen att de små barnen måste flera timmar i veckan under praktiska övningar i brist på lämpligt lärorum placeras i specialrum eller seminarieelevernas lärosalar med de för de små synnerligen olämpliga bord och sittplatser — sådant förekommer nämligen redan nu vid seminarier med blott en övningsskoleavdelning — är sådan, att ett allmänt införande av en dylik anordning ingalunda kan anses tillräddig.»

Överstyrelsen förordade därför ett lägre elevantal, förslagsvis 25.

Departementschefen följer skolöverstyrelsen och anför i sin motivering bland annat: »Tydligt är att lärotidens knapphet i viss mån kan kompenseras genom den intensivare undervisning, som följer med smärre klasser. Särskilt är att märka, att den praktiska lärarutbildningen blir bättre ju mindre seminarieklasserna äro, enär övningsskolan, som vid småskoleseminarierna i regel omfattar barn på småskolestadiet, icke får överbelastas med elevlektioner och enär, i följd därav, ett större antal övningslektioner kommer på varje seminarieelev ju mindre seminarieklassen är.»

Den som läser den kungl. propositionen utan att läsa de sakkunnigas betänkande får inte mycken föreställning om hur frågan ligger och vad det egentligen är, som de sakkunniga ha föreslagit. De sakkunniga ha annars låtit verkställa en ingående undersökning av den praktiska utbildningen vid våra småskoleseminarier. Enligt denna, som föreligger i en särskild bilaga, skulle — därest den nuvarande undervisningsplanen följdes — med 24 elever per klass antalet undervisningsövningar per elev höjas i genomsnitt från 2,4 till 3 i första klassen och från 12 till 15 i andra klassen. Sammanlagt skulle alltså varje elev kunna få omkring 4 undervisningsövningar mera, än om klassen omfattade 30 elever. Övningsskolans belastning med elevlektioner skulle därjämte i någon mån minskas. Det föreföll de sakkunniga, som om denna vinst för den praktiska utbildningen vore väl ringa under en seminarievistelse på två år, och de sökte därför att på en annan väg vinna ett bättre resultat. Det heter i de sakkunnigas betänkande:

»Såsom framgår av Bil. 4 är vid undervisningsövningarna varje seminarie-

klass i regel uppdelad i två grupper, och då båda grupperna samtidigt ha undervisningsövningar, är övningsskolan uppdelad på tvenne undervisningsavdelningar. Med klasser på 24—30 elever blir således antalet elever i varje grupp 12—15. Av dessa är det vid halvtimmaslektioner två elever, vid heltimmaslektioner blott en, som får undervisa, medan de övriga endast åhöra undervisningen. Enligt de sakkunnigas åsikt skulle den praktiska undervisningen bliva mera effektiv, om elevernas självverksamhet finge större utrymme. Detta kan åstadkommas genom en uppdelning i flera grupper med ett färre antal elever i varje grupp. Om sålunda varje klass uppdelas i tre grupper, reduceras — med klasser på 24—30 elever — elevantalet i varje grupp till 8—10. En dylik anordning ställer emellertid större krav på övningsskolan, än vad som är förhållandet vid en uppdelning i två grupper.»

De sakkunniga ansågo därför, att vid varje seminarium övningsskolan borde bestå av minst två avdelningar och att varje avdelning normalt borde ha ett elevantal av mellan 20—24 barn. Eftersom tre grupper skulle undervisa samtidigt, måste endera undervisningsavdelningen kunna uppdelas i tvenne hälfter, och det vore därvid av värde, att barnantalet inte understige 10 i den delade övningsskoleavdelningen. Det heter vidare i betänkandet:

»De sakkunniga tänka sig således, att småskoleseminarierna, med undantag för de treklassiga statsseminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele, böra omfatta två seminarieklasser och att elevantalet vid samtliga småskoleseminarier i riket bör normalt utgöra 28 per klass. Den praktiska utbildningen tänka de sig vidare anordnad så, att första klassens undervisningsövningar komme att omfatta 25 veckor, därav 7 under slutet av höstterminen och 18 under vårterminen. Som av Bil. 4 framgår, har vid ett flertal seminarier en del av höstterminen använts till gruppövningar för första klassens elever. Under en tid av 10 veckor torde eleverna kunna hinna att inhämta nödiga pedagogiska och metodiska kunskaper samt genom auskultationer och annorledes vinna tillräcklig förberedelse för att själva kunna börja med undervisningen. Övningarna skulle omfatta en timma i veckan och bestå av halvtimmaslektioner, så att en lektion på 45 minuter uppdelas på tvenne elever. Klassen skulle dessutom, som förut antytts, uppdelas i tre grupper, vilka samtidigt skulle ha gruppövningar. Genom dessa anordningar skulle sex undervisningsövningar kunna erhållas per vecka och 150 per läsår, och antalet undervisningsövningar per elev skulle komma att utgöra 5,3.

Andra klassens gruppövningar skulle omfatta en tid av 35 veckor. Läsåret beräknas nämligen omfatta seminariestadgans maximum av 39 veckor, från vilka omkring två bortgå för varje termin (se Bil. 4). Undervisningsövningarna skulle omfatta fem timmar i veckan och uteslutande bestå av heltimmaslektioner. Klassen skulle jämväl här uppdelas i tre grupper, vilka samtidigt skulle ha gruppövningar. Genom nämnda anordningar skulle

15 undervisningsövningar erhållas per vecka och 525 pr läsår och antalet undervisningsövningar per elev skulle ökas till 19.

Övningsskolans belastning med elevernas undervisningsövningar enligt nu gällande undervisningsplan utgör 10 veckotimmar under höstterminen och 12 under vårterminen. Fördelad på 2 undervisningsavdelningar utgör således nämnda belastning 5 veckotimmar under höstterminen och 6 under vårterminen. Enligt den ovan föreslagna anordningen skulle belastningen utgöra 15 veckotimmar under höstterminens första 10 veckor samt 18 under de 7 sista såväl som under hela vårterminen. Nämnda belastning fördelas emellertid här på 3 undervisningsavdelningar, varför den utgör 5 veckotimmar under höstterminens första 10 veckor och 6 veckotimmar under den återstående delen av läsåret. Med nu nämnda anordning ökas således belastningen på övningsskolan under en tid av 7 veckor med 1 veckotimma per undervisningsavdelning. Denna ökning torde dock mer än väl försvaras af de fördelar, som vinnas av eleverna i praktisk utbildning. I stället för de omkring 14 lektionsmöjligheter, som enligt gällande undervisningsplan erhållas, skulle varje elev få 24. Ur kvalitetssynpunkt förlora lektionerna intet i värde. Samtliga undervisningsövningar i andra klassen komma att utgöra heltimmaslektioner, och alla kunna försiggå i skola av b-form, om vederbörande rektor så finner lämpligt.

Beträffande helgdagsbesöken och serieövningarna ha de sakkunniga intet att erinra i fråga om undervisningsplanens bestämmelser. Ett antal av 28 elever kommer att något öka belastningen på övningsskolan i jämförelse med ett antal av 24, men denna ökning blir dock ganska ringa. Den utgör omkring 1 veckotimma, därest varje elev under en hel dag får full tjänstgöring i övningsskolan och dessutom erhåller 2 serieövningar à 3 timmar; skulle även härvidlag övningsskolan delas upp på 3 undervisningsavdelningar, kommer den genomsnittliga ökningen att utgöra 15 minuter per vecka.»

Mot bakgrunden av vad de sakkunniga sålunda föreslagit, ter sig skolöverstyrelsens utlåtande i viss mån oförståeligt. Det är till att börja med inte så lätt att förstå, varifrån överstyrelsen hämtat den uppfattningen, att de sakkunnigas majoritet vill söka att utöka seminarieelevernas lektionsmöjligheter genom en reform av undervisningsplanen i syfte att ombilda småskoleseminarierna i den riktningen, att seminariets allmänbildande uppgift komme att beskåras och den praktiska utbildningen stärkas. Det finns ingenstades i de sakkunnigas betänkande ens en rad om någonting dylikt. Men även inför sådana delar av överstyrelsens utlåtande, som inte äro byggda på missförstånd, står man frågande. »Det synes emellertid tvivelaktigt», säger överstyrelsen, »om den plan för de praktiska undervisningsövningarnas väsentliga utökning, som de sakkunniga framlagt, utan synnerliga olägenheter låter sig genomföra. Redan hinder av praktisk art torde i åtskilliga fall möta med hänsyn till den föreslagna långt gående grupp-

uppdelningen både av seminarieklasserna och av övningsskolklasserna och dessa grupper samtida verksamhet.» Man frågar sig, hur man om den föreslagna gruppuppdelningen kan använda ett sådant uttryck som »långt gående». Det är ju endast tal om att dela upp seminarieklasserna i 3 grupper i stället för 2 som nu samt dela den ena småskoleavdelningen i 2 avdelningar. Och vilka hinder av praktisk art skulle i ty fall kunna möta? Tre grupper arbete samtidigt i 3 övningsskoleavdelningar kan inte vara svårare att organisera än två grupper arbete i 2 övningsskoleavdelningar. Att man kan uppdelna seminarieklasserna i ett större antal grupper än 2 och att man även finner en dylik större uppdelning förmånlig, framgår bland annat därav, att vid Linköpings småskoleseminarium klass II är uppdelad i 4 grupper vid alla undervisningsövningar utom i sång, gymnastik, teckning och en modersmålstimma.

»Det är icke heller säkert», säger överstyrelsen vidare, »att föräldrar skola finnas villiga att sända sina barn till seminariernas småskolor, därest lärjungarna i dessa skulle bli föremål för seminarieelevernas praktiska övningar under så otillfredsställande organisationsformer och en sådan intensitet, att undervisningsresultatet måste mycket ogynnsamt påverkas.» Det förefaller, som om överstyrelsen inte rätt fattat den enkla omläggning, som ligger i de sakkunnigas förslag. Enligt den nuvarande undervisningsplanen bli övningsskolans barn undervisade av seminarieelever under 12 veckotimmar (2 vt av elever i klass I, 10 vt av elever i klass II), enligt de sakkunnigas förslag under 18 veckotimmar (3 vt av elever i klass I, 15 vt av elever i klass II). Det större antalet elevlektioner i det senare fallet berör emellertid inte övningsskolans lärjungar. Därigenom att övningsskolan uppdelas på 3 avdelningar i stället för 2, får varje barn alldeles samma antal elevlektioner per vecka med den föreslagna anordningen som med den nu gällande — såsom framgår av nedanstående schematiska skiss.

Enligt nuvarande ordning:

Övningsskoleavdelning

$$\begin{array}{c|c} 1. & 2. \\ \hline 1+5 \text{ vt} & 1+5 \text{ vt} \end{array} \quad (= \text{summa } 12 \text{ veckotimmar}).$$

Enligt de sakkunnigas förslag:

Övningsskoleavdelning

$$\begin{array}{c|c|c} 1. & 2. & 3. \\ \hline 1+5 \text{ vt} & 1+5 \text{ vt} & 1+5 \text{ vt} \end{array} \quad (= \text{summa } 18 \text{ veckotimmar}).$$

Talet om »otillfredsställande organisationsformer» och »intensitet» saknar — som synes — varje mening.

Däremot kan det onekligen innebära en viss olägenhet, »att de små barnen», som överstyrelsen till sist påpekar, »måste flera timmar i veckan under

praktiska övningar i brist på lämpligt lärorum placeras i specialrum eller seminarieelevernas lärosalar med för de små synnerligen olämpliga bord och sittplatser». Men anordningen har i överstyrelsens utlåtande fått mycket större dimensioner, än den kan få i verkligheten. Det är nämligen endast under 6 timmar i veckan, som de eventuella olägenheterna skulle behöva drabba *den ena av de tre övningsskoleavdelningarna*, och låter man avdelningarna alternera — som naturligt är — reduceras de 6 timmarna till 3 eller 2. Att under sådana omständigheter tala om »ett allmänt införande av en dylik anordning», är att i en osedvanlig grad skatta åt överdriften.

Den som mera uppmärksamt genomläser de sakkunnigas betänkande, torde finna, att de sakkunnigas strävan varit å ena sidan att göra den nya organisationen ändamålsenlig och effektiv och å den andra att göra detta inom den tillbörliga ekonomiska ramen. Ur båda dessa synpunkter är den kungl. propositionen i det nu avhandlade stycket otillfredsställande; den kommer att kräva ett större antal seminarier, än som nödvändigt är, och den kommer att ge en praktisk utbildning, som inte avsevärt skiljer sig från den nuvarande.

På grund av vad sålunda anförts, får jag hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212, måtte uttala sig för att elevantalet i varje klassavdelning vid de blivande statliga småskoleseminarierna bestämmas till högst 28.

Stockholm i april 1931.

Olof Olsson.